

Tørrestativerne blev nøgne, da torsken

forsvandt. Foto: Erik Staffeldt

Erik Staffeldt 28.10.2021

HISTORIE // BØGER – Undertitlen er *Mit liv som bureaukrat*. Så er tonen slået an. Forfatteren har defineret sin status og rolle. Den er iagttagende og nøgtern – dog med opløftende glimt i øjet og humor. Det er ikke blot en selvbiografi eller levnedsbetragtning, vi har foran os med Grønlandsbilleder. Det er et grundigt stykke Grønlandshistorie med indtryk og refleksioner – mens landet gennemgik en enorm udvikling.

Gunnar Martens er cand.polit. af uddannelse og noget af en blæksprutte, når det kommer til administration, fremgår det af hans biografi, som mindst lige så meget er historien om Grønlands politiske og administrative udvikling gennem et halvt århundrede.

Forfatteren af *Grønlandske Tidsbilleder* har været med som rådgiver, sagsbehandler, taleskriver, sekretær, ideudvikler – ofte på en diskret men indflydelsesrig sidelinje, sommetider helt inde i afgørende beslutninger gennem 40 forrygende år.

Velfungerende bygder

Det er ikke skrivebordssnak, jura og pengesager alene. Heldigvis er der blevet god plads til beskrivelser af mange hyggelige og pudsige episoder og rejser til de fleste byer i det kæmpestore land. Man får virkelig indtryk af dets byer og bygders forskellighed og karakteristika – også via personportrætterne.

Unge ser ingen fremtid for sig uden erhvervsmæssigt grundlag

Fra velfungerende bygder/udsteder med karismatiske ledere, flittige fiskere og fangere med høj arbejdsmoral til triste, misbrugs- og mismodstyngede, rodede og affolkede steder på vej i opløsning trods mange velmente bevillinger. Unge ser ingen fremtid for sig uden erhvervsmæssigt grundlag. De tomme tørrestativer, som Martens nævner, taler et tydeligt sprog.

Vi får også del i charmen ved at rejse med båd, mens det endnu var mere udbredt og jagtturene. Den overvældende stilhed i naturen, vekslende med isskossernes eksplosioner og brag, når de delte sig, og med pudsige episoder, ja åbenlyse konflikter, som kan forekomme selv i en konfliktsky, ”eskimoisk”-grønlandsk tradition.

Rigsombudsmandens rejsebåd, H.J. Rink, kæmpede sig gennem tåge og is med dygtige skippere i styrehuset. Billede fra bogen

Martens har haft sine fangarme nede og omkring snart sagt hele det grønlandske samfunds formelle, administrative, politiske indretning. Mens ”det hele” stod på. Dog uden at fortære det grønlandske. I hans tilfælde æder man ikke den, man holder af.

Hele omvæltningen fra dengang landsrådet bestod af individuelle medlemmer, som hver i sær udtalte sig om alle sager, til partidannelserne med grupperinger.

De lærte også en del om, hvordan man kringlede og krabbede sig og sine gennem et vestligt samfunds magtapparat

Siumut er det kendteste, partiet har været dominerende i længst tid siden partiets dannelse i 1977, to år før den anden store omvæltning, hjemmestyret. De ledende, Jonathan Motzfeldt, Lars Emil Johansen og Moses Olsen, havde længe bagt på partidannelsen og lært en del om politisk organisering, venstreorienterede og oprørske holdninger, samt selvstændiggørelse under deres uddannelser i København.

Jonathan Motzfeldt (1938-2010) var præsteuddannet og som sådan måtte han have en særlig linje til Gud, ifølge folkeviddet. Her benytter han dog telefonen i den nedlagte mine i Mestersvig i 1982. Foto: Erik Staffeldt

De lærte også en del om, hvordan man kringlede og krabbede sig og sine gennem et vestligt samfunds magtapparat.

Hvis man senere spurgte tilfældige i grønlandere, hvorfor der er korruption og slinger i det grønlandske politiske system, var svaret ofte: ”de må jo have lært det et sted”, underforstået i Danmark.

Den dårlige samvittighed

Danmark lærte også hjemmestyrets fortalere at kræve og få oprettet et stort bureaukrati, for Grønland skulle ikke stå tilbage for Danmark på alle flest mulige områder.

Udenlandsk-danske politiske tricks fandt også vej til Grønland – som da Jonathan Motzfeldt trak en kanin op af hatten ved det første landstingsvalg ved hjemmestyrets indførelse, hvor det var på vippen, om det moderat-borgerlige Atassut eller det socialdemokratiske Siumut skulle overtage magten, nævner Martens.

Kaninen hed ”landsstyremand (”minister”) for bygder og yderdistrikter”. Så var sagen afgjort, og Siumut blev dominerende mange år frem. Udstedernes døds kamp blev forlænget.

Den bedste støtte var den legendariske danske dårlige samvittighed

Bogen kommer ind på skismaet i det dansk-grønlandske. Bølgerne gik højt i forbindelse med hjemmestyrets indførelse i 1978. Det handlede om penge og indflydelse. Det var aftalt, at de med områder, som Hjemmestyret (betegnelsen bruges om institutionen, landsrådet, landstinget og begrebet) skulle overtage, fulgte de hidtidige bevillinger med som bloktilskud.

Fair nok. Der er næppe noget at sige til, at de grønlandske politikere forsøgte sig med at få lidt mere.

”Den bedste støtte var den legendariske danske dårlige samvittighed”, konstaterer Martens lakonisk, hvilket også sås, mens Ministeriet for Grønland stadig eksisterende. Det kollektive skyldkompleks for påståede synder blev idelig trukket af stalden. Der blev henvist til kolonialisme og imperialistiske handlinger fra dansk side.

Offerrollen blev dyrket. Mens Færøerne er blevet stort set selvkørende.

Ud over diskussionerne med danske myndigheder fik det nye landsstyre nok at se til med at markere sig internationalt (det var der vist ikke andre end dem selv, der efterspurgte), at holde byggerne kørende (levetidsforlængelse) og diskussionen med kommunerne, som frygtede at blive kørt over af ”dem inde i Nuuk”. Uden for magtens centrum opstod en stemning om, at hjemmestyret var den grønlandske elites projekt, fremgår det af Martens’ analyse.

Dertil kom uddannelsespolitikken, som svingede, mens man kunne konstatere, at ikke flere end ”halvdelen af eleverne fik kundskaber nok til at tage en videregående uddannelse”.

[Der var bare ikke rigtig nogen i Kina, der kendte til at modtage, distribuere og sælge pølserne](#)

Martens viger ikke tilbage fra at nævne skyggesiderne, nedturene og uheldige episoder blandt de heldige og vellykkede.

Som Lars Emils fejlslagne erhvervseventyr, som blev dyre for landskassen, hvor hullerne blev dækket fra andre konti, som var tiltænkt sundhed og boliger. Legendarisk er sælpølse-projektet. En betydelig mængde pølser af sælkød blev forarbejdet i Nanortalik, som derved skulle blomstre erhvervsmæssigt op, og skulle efter planen sælges i Kina. Der var bare ikke rigtig nogen i Kina, der kendte til at modtage, distribuere og sælge pølserne. Dyre lærepenge.

”Det kan undre, at fascinationen slukkede advarselslamperne”, lyder det fra Martens.

Landsstyrets tørstige sjæle bliver heller ikke holdt skjult. Heldigvis gik f.eks. Jonathan på den såkaldte Islandskur (Minnesotakuren) med succes.

Mens vi er ved Jonathan – landsfaderen gennem årtier – havde han en overgang ord for at fyre folk, der kom ham mere eller mindre på tværs, også folk, han ikke havde myndighed over.

Gunnar Martens tilhører en eksklusiv skare, som undgik denne ydmygelse.

“Min måde at slappe af ... er at ... fantasere over en simpel melodi. Trods stærkt begrænsede pianistiske evner,” skriver Martens, har jeg haft megen glæde ved at spille. Foto fra bogen

Man har talt om selvstændighed i mere end et halvt århundrede uden at blive enige om modellen. Men et så enkelt element i en selvstændiggørelse som at være med til at passe på fiskeriterritoriet i Søværnets skibe er der ikke udbredt lyst til at være med i.

Og det til trods for, at der er en del yderst kompetente grønlandske skippere, som selv i tæt tåge ”kan snuse sig frem til, om der er land eller is forude”. Og mange velkørende fiskere med store både. Et paradoks, som også bundet i, at der ikke kan opnås politisk enighed i selvstyret.

Den eneste realistiske mulighed er at lære dansk ordentligt

For Martens er det ”katastrofalt på grænsen til det uansvarlige ... at flertallet af de grønlandske politikere og den toneangivende offentlighed ... ikke har mod til at erkende, at det er bydende nødvendigt at sikre den brede grønlandske befolkning de sproglige forudsætninger for at få de nødvendige videregående og erhvervsmæssige uddannelser. Den eneste realistiske mulighed er at lære dansk ordentligt”.

Mange grønlandske lærere er sivet over i andre fag, en del vil helst ikke til udstederne og politikerne har skiftevis op- og nedprioriteret dansk sprog, som i hvert fald kunne være nyttigt, hvis man vil læse videre i Danmark og sommetider har man hældet til, at engelsk skulle prioriteres.

Grønlandske Tidsbilleder er en mursten, og sådan én rummer selvfølgelig også de optimistiske, gæstfri, glade oplevelser. På rejse, når man venter eller efter en lang arbejdsdag, blev der spillet og sunget.

Og festet.

Grønlandske Tidsbilleder
Gunnar Martens
udkommer ca. 1. november
560 sider
Forlaget Vandkunsten.

bøgerDanmarkGRØNLANDhistorie

Erik Staffeldt

Erik Staffeldt, er journalist ML. Han bor på Frederiksberg. Han har aftjent værnepligt og siden været på sergentskole og chefhovmester, Søværnet, Båring Højskole, mejerielev, journalistuddannelse, mesterlæren, Dannevirke,